

Mezőgazdaságunk nehézségei

Szűkebb hazánk, Vojvodina, mezőgazdasági válsága szoros összefüggésben van a világszerte immár 14 éve tartó általános mezőgazdasági válsággal. A mezőgazdaság világválságát a tervszerűtlen termelés és fogyasztás idézte elő. A mezőgazdaság magával rántotta a többi termelési ágakat is úgy, hogy 1929-ben már általános válságot, az összes termelési ágakat átfogó világválságot, váltott ki. Úgy a mezőgazdaság, mint később az általános válság fő jellemvonása, egyrészt a javak nagyméretű felhalmozódása, másrészt a tömegek nagy insége és teljes vásárlóképtelensége. Tárgyunkat ez a tény egyébként csak annyiban érinti, amennyiben Vojvodina legfőbb termelési ágazata, a mezőgazdaság és az itteni lakosság életkörülményei és életmódja, sorsa és balsorsa ezzel a kérdéssel összefügg. Vojvodinának mezőgazdasági cikkekben valóban nagymennyiségű termés-feleslege van és ezeket a világpiacon helyezi el. Az így szerzett pénzzel vásárolja azután a megélhetéshez szükséges egyéb eszközöket. A mezőgazdasági válság tehát a mezőgazdasági termékek árainak csökkenését, ezáltal pedig a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság szükségleteinek és igényeinek leszállítását eredményezte. Elsősorban tehát ez a tény idézte elő a vojvodinai mezőgazdaság nehéz helyzetét.

Sajnos, ahogy másutt, úgy Vojvodinában sincsenek meg — a jelen keretek között — a kiút lehetőségei. A napokban — Londonban — megtartott buza-konferencia tanulságai is azt mutatják, hogy amíg a kínálat-kereslet lesz a termelés egyetlen szabályozója, tartós javulásra nem számíthatunk. Amíg a mezőgazdasági államok a búzát külföldön alacsony áron kénytelenek áruba bocsájtani, ugyanott pedig az ipari cikkeket magas áron megvásárolni, a válság csak mélyül és szélesedik. A búza és más mezőgazdasági cikkek árait pedig a nagy kínálat és a csekély kereslet tartja állandóan alacsony színvonalon. A kereslet csak a tömegek általános jövedelmének, az ipari és agrár-munkásság béreinek jelentékeny emelésével, volna felemelhető. Az ellentmondásaiba gabalyodott mai rendszer azonban semmiképp sem hajlandó ezt a megoldást választani, sőt minden olyan törekvést, amely a tömegek jövedelmét, tehát életszínvonalát emelné, csírájában megfojt. Így a csökkentett fogyasztás emelkedő kínálatot és a mezőgazdasági termékek felhalmozódását idézi elő. Minél mélyebb a válság, annál nagyobbak az eladatlanul heverő készletek. 1934-ben a „felesleges“ buza 34 millió tonna volt, ma 20 millió tonnára becsülik, de a kilátások olyanok, hogy ez a mennyiség még szaporodni fog.

Ezek az általános jellegű megállapítások az egész mezőgazdaságra vonatkoznak. Természetes, hogy a mezőgazdasági lakóságon belül vannak rétegek, amelyek a válság hatását könnyeb-

OLVASD ÉS TERJESZD A HIDAT !

ben és nehezebben, vagy sehogysen viselhetik el. A tőkésített mezőgazdaság, amilyen Amerikában, Kanadában, Hollandiában és kisérszt Vojvodinában is van, a válság csapásait könnyebben kiheveri. A tőkésített mezőgazdasági vállalat rendszerint magas haszon mellett termel, a válság idején ezt a hasznot legfeljebb csökkenti. De a maradi eszközökkel dolgozó kisbirtokos, válság idején, csak úgy tud termékeitől megszabadulni, ha termelési áron, vagy azon alul, adja el. Így évről-évre szegényedik, eladósodik, míg végül is eladja (vagy eladják!) földdarabkáját, jómagya pedig bérmunkára, napszámra szorul.

Mint ebből látszik a továbbiakban nem állhatunk meg a mezőgazdaság nehézségeinek általános elemzésénél, hanem az azon belül uralkodó tulajdon- és birtokviszonyokat is szemügyre kell vennünk. Ebből a szempontból érdekes adatokat szolgáltat a nemrég megjelent hivatalos statisztikai évkönyv.*

Vojvodinában 1931-ben (Bánát, Bácska és Baranya) összesen 182.231 földbirtok volt 1,254.678 hektár területen. Ezek a földbirtokok a következőképen oszlottak meg:

2 hektáron alul van		60889 földbirtok	55442 hektár területen		
2—5	hektárig	49833	160147	„	„
5—10	„	36381	247478	„	„
10—50	„	33191	572140	„	„
50—100	„	1506	89618	„	„
100—500	„	393	70249	„	„
500	hektáron felül	38	59604	„	„

A fenti számadatok sok mindenre világítanak rá. Elsősorban megállapíthatjuk, hogy az agrár-reform ellenére Vojvodinában még mindig van 38 földbirtok 500 hektáron felül, ami összesen 60 ezer hektár területet jelent. Ha ezt összehasonlítjuk a részletes kimutatásban feltüntetett törpebirtokosok számadataival, meglátjuk, hogy ennek a 38 birtokosnak több földje van mint 60889 két hektáron aluli törpebirtokosnak, akiknek összesen csak 55,442 hektár földjük van.

Amikor a vojvodinai mezőgazdaság fejlődését kutatjuk, neveltség volna tehát egységes „parasztaságról“ beszélni. A 38 tőkésített nagybirtok a lehető legmodernebb mezőgazdasági eszközökkel, gépekkel, fejlett technikával, pontos szám- és könyvvitellel dolgozik, a 61 ezer törpebirtok pedig az elengedhetetlen termelő eszközöket is nélkülözi és éppen mai létezésével bizonyítja hamaros menthetetlen pusztulását. Az utóbbiak tulajdonosai rendszerint a legnagyobb nyomorban tengődő agrár-proletárok, akik ezt a kis földdarabkát is bérbeadják olyanoknak, akiknek megvannak a termelő-eszközök. Ők maguk napszám vagy városi munka után néznek.

Itt meg kell még említeni, hogy a napszámosok és alkalmi munkások, nem csak ezekből a törpebirtokosokból kerülnek ki. Ők csak kis töredékét képezik a vojvodinai falu szegényeinek, mert Vojvodinában — megbízható magán becslés szerint — még 250.000 földnélküli parasztcsalád van, akik épp a kis- és törpe-

birtok felaprózódása folytán maradtak föld nélkül. Ez a két réteg, kb. 300.000 család jelenti tehát tulajdonképen a gazdag Vojvodina szegénységi szaldóját.

Milyenek a kilátásai ennek az osztálynak? Mint láttuk a „leggazdagabbja“ sem rendelkezik 2 hektár földdel, tehát avval a legminimálisabb földterülettel, amely egy három tagú család megélhetéséhez elegendő volna! Az európai társadalom tulajdonviszonyi fejlődése ezt az osztályt állandóan szaporítja és mivel ennek egyetlen jövedelme a napszám illetve a bérmunka, a nagy munkakiutalás révén a munkabérek is állandóan csökkennek. A munkabérek csökkenése pedig tovább mélyíti az általános válságot. A tapasztalatok ezenfelül azt mutatják, hogy a tőkésített és gépesített vojvodinai nagybirtok nemcsak képtelen felszívni a szaporodó föld- és munkanélkülieket, hanem — éppen a gépek alkalmazása folytán — még az eddig alkalmazott munkások számát is csökkenti, ezzel is mélyítve a válságot. A középbirtok — amely egyébként szintén a tőkésedés útján van — mindjobban gépesít, így az sem tudja a szaporodó földnélkülieket munkába állítani. Ez teszi Vojvodinának legsürgősebb kérdésévé a földmunkás-kérdést, és az illetékes tényezők is kezdik látni, a nagyszabású, átfogó intézkedések szükségességét. De a megoldást egyéni és politikai érdekek állandóan akadályozzák.

Mindenesetre bizonyos, hogy a gépek által a mezőgazdaságból kiszorított és a kisbirtok világszerte tapasztalható pusztulása miatt földnélkül maradt paraszti elemek súlyos teher a társadalmi rend mérlegén és lelkiismeretén. Azt, amit máshol ilyenkor tenni szoktak, nálunk még nem kísérelték meg: *nagy* közmunkákkal enyhíteni a válság hatását. Vojvodinában számtalan a rossz országút, rozoga híd, kiszáritatlan mocsár, bizonytalan folyamgát stb. amelyek rendbehozása, kiépítése enyhítené a mind súlyosabbá váló vojvodinai földmunkás-kérdést.

A világválság kitörése előtt a földmunkából kiszorított paraszti elemek részben a fejlődő iparban nyertek elhelyezkedést. Ez a megoldás azonban ma — az ipari termelés világméretű és fokozódó válságában — lehetetlenné vált.

Az említetteken kívül a középső mezőgazdasági rétegeket kell még szemügyre venni. Itt sem vehetjük — természetesen — egy kalap alá a szemben álló két szélső réteget: a 2—10 hold közötti kb. 86.000 kisbirtokost, a kb. 33.000 jómódú 10—50 hektár földdel rendelkező gazdával. Mert míg az előbbieknél csak idő kérdése, hogy mikor jutnak a fent említettek vigasztalan helyzetébe, addig az utóbbiak állandó földvásárlással mindjobban erősítik társadalmi helyzetüket és lassanként uralkodó réteggé válnak.

A kisbirtok megmentése sok európai közgazdász fantáziáját foglalkoztatta, természetesen eredménytelenül. A kisbirtok pusztulását a tőkésedő Európában nem lehet megállítani. A pénzgazdálkodásra való áttérés magával hozza az ipari tőke felsőbbségét a mezőgazdasággal szemben. Amikor az ipari tőke finánc-tőkévé alakul át és átveszi az államigazgatást elsősorban a me-

zőgazdasági rétegre nehezedik. A kisbirtok említett versenyképtelensége a tőkésített nagybirtokkal magában elegendő ok volna a teljes tönkremenetelhez, de ezt a folyamatot számos körülmény gyorsítja: a tőkehiány, az uzsora és a kamatrabság, a teljes gazdasági és politikai szervezetlenség stb. Ehhez járul még az örökösödési rendszer, amely a földet felosztva, a közép nagyságú birtokból előbb kis- majd később törpe-birtokokat hoz létre.

A középbirtokról Vojvodinában elmondhatjuk, hogy a virágzás stádiumában van. A kis- és törpebirtok összes bajaiból a középbirtok óriási hasznot húz. Elsősorban a túlméretezett munkaerő-kínálat által olesón jut a földjei megműveléséhez szükséges munkaerőhöz. A piacon, a kisbirtokossal szemben, aki kénytelen búzáját mindjárt az aratás után a legnagyobb kínálat idején eladni, a középbirtokos várhat, spekulálhat tavaszig, nyárelőig, amíg az árak feljavulnak. A tönkremenő kisbirtokostól, aki a földjét már nem képes megfelelően gondozni és művelni, mert ehhez sem szerszámja, sem tőkéje nincs, a középbirtokos a földet olesón kibérli, vagy megveszi. A középbirtokok száma ezért szaporodik és az egyes középbirtokok kiterjedése állandóan növekszik. Ugyancsak kedvezőbb helyzete van a középbirtokosnak hitel és tőke tekintetében, mert a bankok szívesebben folyósítanak számukra kölcsönöket. A középbirtokosok rétege képezi tehát azt az osztályt, amelynek Vojvodinában társadalmi és politikai hatása vetekszik a nagybirtokosok és ipari tőkésék politikai erejével.

A Vojvodina gazdasági összetételében uralkodó áldatlan tulajdonviszonyokat a tömegek nyomására agrár-reformmal próbálták ellensúlyozni. Ez azonban nem érte el a kívánt eredményt, mert az idegenből idetelepítettek, a kolonisták, oly kicsiny darab földet kaptak (*a legjobb* esetben családtagonként 1 holdat), hogy azon nem tudtak mihez kezdeni. Természetesen, nemcsak a kellő berendezésekről nem gondoskodhattak, de még a váltságot sem fizethették. Ezért rövidesen bérbeadták vagy eladták földjüket

állami vállalatoknál igyekeztek elhelyezkedni — ha tudtak. De mivel az állam sem tudta alkalmazni a sok földből kihozott kolonistát, a földnélküliek száma ezekkel az elemekkel is szaporodott. A föld eladását egyébként az állandóan növekvő adóhátralék, a kereskedőknél hitelbe vásárolt, házépítéshez szükséges felszerelés és anyag-számlák esedékessége, esetleg egy-két kis váltó lejártá vagy talán valamely családtag megbetegedése is sürgetővé tették. Így az agrár-reform, ahelyett, hogy a segítségre leginkább rautalt földművasságon segített volna, újabb seregekkel szaporította annak táborát, ugyanakkor pedig a középbirtok megerősödését eredményezte.

Annyira közismert tény, hogy szólni sem kellene róla, hogy a minta-gazdaságoknak nyilvánított tőkésített nagybirtokok fényes üzleteket csinálnak. Gépesített, belterjes üzemekkel termelésüket a maximumig fokozzák. A csókai Lederer-féle uradalom pl. többszáz fajta rózsát és más virágot termel, amelyet repülő-

gépen külföldre szállít. A Bega tiszai torkolatánál elterülő kb. 8000 holdas „minta“-halastó milliós hasznokat jövedelmez tulajdonosának és ahelyett, hogy azt kiszáritanák és a családok szőzait földhöz juttatnák, ez a halastó állandóan szélesül, mert a környező kisbirtokokat a tulajdonos lassanként felvásárolja és a termőföldeket, melyek évente több száz embernek adtak munkát és megélhetést, víz alá süllyeszti.

Kiss Flórián

Földmunkások között

Fekete, ragacsos sártengeren küzdjük keresztül magunkat. Gumi-cipővédőm nagyokat cuppanva csuszkál le-föl a lábamon. Kerítésekbe kapaszkodunk, vagy az útszéli fák derekát átkapva lendülünk előre. A nehéz út minden figyelmemet leköti. Csak néha-néha merek oldalt nézni a kíséromre. Ő egykedvűen tapossa a sarat. Már megszokta. Idevalósi. Úgyesen ugrál jobbra-balra nagy faklumpáival s úgy siklik keresztül a latyakon, mint valami hegyi vadász sítalpaival a porzó, szikrázó alpesi havon. Hó itt is van, de milyen! Piszkos, barna-szürke, szétfolyó habarék fedi a ritkábban járt utcarészeket. Itt-ott még szánkót is lehet látni, ahogy a felcsapó fekete iszapban úszik a szügyig sáros lovak után.

Apró házak maradoznak el mellettünk. A napsütéses téli délutánban az utunkba eső árok repedező jégtábláin játszadoó gyerekek próbálják ki egyensúlyzó ügyességüket. Nagy darabokat törnek le a jégből és hosszú, lötyögő Bata-csizmáikkal tapossák a vizet. Nagy utcában keskeny téglával kirakott járdák, a kocsin uton feneketlen sár. Kevesen vannak kinn. Egy-két kendős asszony beszélget a házak előtt. Az egyik sarok mögül pörgekalapos, fekete ünneplőbe öltözött ember fordul erre, fényesre kent csizmáival lassan, méltósággteljesen lépeget. Bizonyosan valami jó módu gazdaember. Mellettünk egy jöltáplált, kézkubbonyos rendőr húz el. Vasárnapi csönd. Sárgára, kékre, szürkére mázolt házak sorakoznak sűrűn egymás mellé. Apró, mélyenfekvő ablakaik tanúskodnak, hogy vert falakból készültek. Se nem piszkosak, sem nem tiszták. Semmitmondóan, lustán bámulnak egymásra, hallgatagon, zárkozottan, mint lakóik, akik köszönés nélkül kerülnek ki bennünket.

— Egy nagy malmot láttam kint az állomás mellett — fordultam kíséromhöz, hogy megtörjem a csendet, van itt még ilyen?

— Három nagy malom van, az egyik villanyközpont is, az látja el a falut villannyal, meg egy pár kisebb daráló. Nem adnak azok sok munkát nekünk . . . Emerre! — szól, hogy tovább akarok menni a sarkon.

Szük uccába fordulunk be. Újra bokáig süppedünk a sárba. Lassan csuszkálunk célunk felé.

Egyszerű parasztház előtt állunk meg. Kis fatábla, melyen